

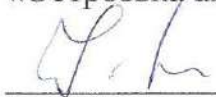

Національний університет
«Острозька академія»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Приймальної комісії
Національного університету
«Острозька академія»

 І. Д. Пасічник

«26» квітня 2024 року

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

для вступників до аспірантури зі спеціальності
291 «Міжнародні відносини»

Острог – 2024

Програма вступного випробування для вступників до аспірантури для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». / Укладачка: проф. Сидорук Т. В. Острог : НаУОА, 2024.

Програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри міжнародних відносин (Протокол № 9 від 11 квітня 2024 року).

Завідувач кафедри
міжнародних відносин

Тетяна СИДОРУК

Програма розглянута та схвалена на засіданні Приймальної комісії Національного університету «Острозька академія» (Протокол № 8 від 26 квітня 2024 року)

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Марія МАТВІЙЧУК

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета вступного випробування полягає у з'ясуванні рівня теоретичних знань та практичних навичок абітурієнтів, які вступають на навчання до аспірантури зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітньо-наукової програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» на основі освітнього ступеня бакалавра/магістра, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, здобутого за цією або іншою спеціальністю, у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Результати вступного випробування використовуватимуться під час формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників у межах ліцензованого обсягу.

II. ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Організація вступного випробування здійснюється відповідно до Положення про приймальну комісію Національного університету «Острозька академія» та Положення про організацію та проведення вступних випробувань у Національному університеті «Острозька академія» https://www.oa.edu.ua/ua/abiturijentovi/receiving_commission/polozhenya_pro_pruymalny_komisiy

Вступне випробування проводиться в усній формі з таких дисциплін або блоків дисциплін, як: «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини, світова політика і глобальний розвиток», «Актуальні проблеми міжнародних відносин та світової політики у регіонах світу. Зовнішня політика держав світу. Україна в сучасній системі міжнародних відносин».

III. ВИМОГИ ДО ЗДІБНОСТЕЙ І ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВСТУПНИКІВ

Для успішного засвоєння освітньо-наукової програми абітурієнти повинні мати базову або повну вищу освіту та здібності до оволодіння знаннями, уміннями і навичками в галузі міжнародних відносин. Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

В розрізі зазначених вище дисциплін абітурієнт повинен знати:

- сучасні теоретичні напрями, концепції та методи досліджень в галузі міжнародних відносин, політології та соціальних наук;
- проблемні питання глобального розвитку, міжнародних відносин, міжнародної та національної безпеки;
- глобальні, регіональні та локальні фактори формування зовнішньої політики та стратегії України та інших держав;

вміти:

- використовувати знання сучасних теоретичних напрямів, концепцій та методів проведення досліджень в галузі соціальних наук;
- висувати пропозиції та обґрунтування рішень щодо розв'язання проблемних питань глобального розвитку, міжнародних відносин, міжнародної та національної безпеки;
- поєднувати теоретичні та практичні підходи для встановлення факторів формування та особливостей зовнішньої політики та стратегії України та інших держав.

IV. НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ, ЯКИЙ ВІНОСИТЬСЯ НА ВСТУПНЕ ВИПРОБОВУВАННЯ ТА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Міжнародні відносини як специфічна сфера суспільного буття та об'єкт політологічного дослідження.
2. Теорія міжнародних відносин: генеза, предметна галузь, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.
3. Основні особливості, універсальні закономірності і сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин.
4. Класична традиція в теорії міжнародних відносин (аналіз праць Фукідіда, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса).
5. Ліберально-ідеалістична традиція в теорії міжнародних відносин (аналіз праць І. Канта, Г. Гроція).
6. Реалістична парадигма міжнародної політики Г. Морґентау. Неореалізм К. Волтца.
7. Ліберально-ідеалістична парадигма в теорії міжнародних відносин.
8. «Великі суперечки» в теорії міжнародних відносин.
9. Поняття “транснаціоналізму”. Концепції “транснаціоналізації” Дж. Ная, Р. Кеохейна.
10. Марксизм і неомарксизм в теорії міжнародних відносин. Світ-системний аналіз І. Валлерстайна.
11. Цивілізаційний підхід в теорії міжнародних відносин (вчення М. Данилевського, А. Тойнбі, О. Шпенглера, С. Гантінгтона).
12. Поняття “системи міжнародних відносин”. Історичний та політологічний підходи до аналізу міжнародних систем.
13. Еволюція міжнародної системи: від Вестфальського миру (1648 р.) до постбіполярної системи міжнародних відносин.
14. Типологія міжнародних систем у концепціях Р. Арона, М. Каплана, Р. Розенкранца.
15. Поняття “учасник міжнародних відносин”. Типи міжнародних акторів та їх ієрархія.
16. Поняття “держава”. Функції держави та форми державного правління.
17. Національна держава в сучасних міжнародних відносин. Класифікації держав у міжнародній системі.

18. Недержавні учасники міжнародних відносин. Роль міжнародних міжурядових і неурядових організацій у сучасній світовій системі.
19. Поняття «міжнародна організація». Типологія міжнародних організацій.
20. Поняття «національні інтереси». Структура національного інтересу та типології національних інтересів.
21. Цілі, засоби і стратегії учасників міжнародних відносин: поняття, типології.
22. Основні компоненти зовнішньополітичної могутності міжнародного актора.
23. Роль сили в міжнародних відносинах. Збройне насилля і його форми.
24. Поняття “національної безпеки” і “міжнародної безпеки”. Нові загрози міжнародній безпеці.
25. Поняття “дипломатії”, її форми і методи. Особливості сучасної дипломатії.
26. Співвідношення права і моралі як регуляторів міжнародних відносин. Теоретичні підходи до трактування місця моралі в міжнародних відносинах.
27. Поняття “міжнародної інтеграції”. Типологія інтеграційних процесів. Стадії міжнародної інтеграції.
28. Поняття “міжнародного конфлікту”. Типологія конфліктів. Фази розвитку міжнародного конфлікту.
29. Війна як явище суспільного життя. Типологія воєн. Вчення К. фон Клаузевіца про війну.
30. Поняття «зовнішня політика». Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики держави. Інструменти і цілі зовнішньої політики.
31. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин: основні характеристики.
32. Віденська система міжнародних відносин: часові межі, особливості, головні актори, причини руйнування.
33. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин: часові межі, особливості, головні актори, причини руйнування.
34. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин: часові межі, особливості, головні актори, проблеми.
35. Особливості сучасної системи міжнародних відносин та сучасного світового порядку.
36. Ерозія Вестфальської системи міжнародних відносин: причини і прояви.
37. Глобалізація як тенденція сучасного світового розвитку: поняття, основні прояви, позитивні й негативні наслідки.
38. Трансформація національного суверенітету в умовах глобалізації. Держава в умовах глобалізації.
39. Роль універсального актора на міжнародній арені: Ліга Націй, ООН.
40. Проблеми і перспективи реформування ООН.
41. Глобальні проблеми сучасності: міжнародний тероризм як глобальна проблема.

42. Глобальні проблеми сучасності: поширення зброї масового знищення, перенаселення Землі, бідність, екологія.

43. Регіоналізм і формування регіональних блоків. Порівняння регіональної інтеграції в Північній та Південній Америці, Європі, континентальній Євразії, Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

44. Регіональні системи безпеки. Порівняльний аналіз проблем безпеки в європейському і азійсько-тихоокеанському регіонах: основні учасники, інститути, загрози.

45. Основні тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин: глобалізація, регіоналізм, інтеграція, демократизація та ін.

46. Суть понять «глобальне регулювання», «глобальне управління». Глобальне регулювання у ХХ ст., альтернативні моделі глобального управління.

47. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку. Роль та місце формату груп великих держав у сучасному світовому порядку: «Велика сімка». «Велика двадцятка».

48. Геополітична ситуація у світі після закінчення «холодної війни». Геополітична динаміка посткомуністичного світу та суперечності геополітичного визначення України.

49. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.

50. Організація Північно-Атлантичного договору: історичний аспект утворення і розвитку, принципи діяльності і організаційна структура, трансформація в постбіполярну епоху.

51. Проблеми і перспективи розширення Північноатлантичного Альянсу.

52. Характеристика регіональної інтеграції у Північній Америці (НАФТА). Перспективи панамериканського інтеграційного процесу.

53. Історичний аспект формування Європейського Союзу. Роль Маастрихтського і Лісабонського договорів у розвитку європейської інтеграції.

54. Процес розширення Європейського Союзу, особливості інтеграції до ЄС держав Центрально-Східної Європи та Західних Балкан.

55. Проблеми і перспективи подальшого розширення ЄС.

56. Особливості розвитку інтеграційних процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: АСЕАН, АТЕС, інші регіональні організації.

57. Релігійний чинник у міжнародних відносинах та геополітика світових релігій. Ісламський чинник у сучасній світовій політиці.

58. Енергетичний чинник у світовій політиці. Енергетична політика країн та регіонів – основних виробників та споживачів енергоресурсів.

59. Економізація сучасної світової політики: роль провідних валютно-фінансових та економічних інститутів (МВФ, Світовий банк, СОТ) у міжнародних відносинах

60. Поняття «демократизації» в міжнародних відносинах. Динаміка зростання кількості демократичних держав у світі, «хвилі демократизації», «неліберальні», «гібридні» демократії.

61. Зовнішньополітична стратегія США після закінчення «холодної війни». США як єдина наддержава і світовий лідер за умов однополюсної міжнародної системи.

62. Специфіка зовнішньополітичної діяльності адміністрацій Б. Клінтона Дж. Буша, Б.Обами, Д. Трампа.

63. Об'єднання Німеччини, її роль і місце у новій Європі. Особливості німецької позиції щодо поглиблення європейської інтеграції та розширення західних структур (ЄС, НАТО) на схід.

64. Франція як велика держава: роль та місце у європейських і світових процесах.

65. Велика Британія у сучасних міжнародних відносинах: специфіка участі в європейських інтеграційних процесах, «особливі відносини» зі США.

66. Пріоритети зовнішньої політики Італії на сучасному етапі. Роль Італії у загальноєвропейській та субрегіональній політиці.

67. Зовнішня політика незалежної України: засади, пріоритети, напрямки.

68. Геополітичне становище України в умовах сучасних європейських та євразійських процесів і глобальних трансформацій ХХІ ст.

69. Проблема визначення національних інтересів України.

70. Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України.

71. Стратегічне партнерство України та США.

72. Україна в європейських регіональних організаціях: ОБСЄ, Рада Європи.

73. Європейська інтеграція України як стратегічний напрям розвитку країни: здобутки і проблеми.

74. НАТО як основна структура колективної безпеки на євроатлантичному просторі і перспективи євроатлантичної інтеграції України.

75. Україна як регіональна держава: інтереси в Центрально-Східній Європі, Чорноморському басейні.

76. Українсько-російські відносини на сучасному етапі: основні проблеми.

77. Національна безпека України: чинники нестабільності.

78. Цивілізаційна ідентифікація України та її вплив на зовнішньополітичну орієнтацію держави.

79. Еволюція політики США та Заходу щодо України в постбіполярну епоху.

80. Еволюція зовнішньої політики Російської Федерації (1991-2019 рр.)

81. Сучасна зовнішня політика Росії в пошуках постімперської самоідентифікації.

82. Динаміка економічного і політичного розвитку країн Східної Азії в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Особливості двосторонніх та багатосторонніх відносин у регіоні.

83. Китай у сучасній системі міжнародних відносин і світовій політиці.

84. Японія в сучасній системі міжнародних відносин.

85. Корейська проблема в сучасних міжнародних відносинах.

86. Країни Південної Азії в сучасних міжнародних відносинах. Проблема індійсько-пакистанських відносин, ядерна проблема в регіоні.

87. Історія та сутність близькосхідної проблеми. Проблеми та перспективи врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту.

88. Ядерна програма Ірану і позиції основних світових акторів щодо неї.

89. Сучасні тенденції міжнародних відносин в Африці, інтеграційні процеси на континенті. Політика провідних країн світу щодо Африки.

90. Актуальні проблеми міжнародних відносин в Латинській Америці. Інтеграційні блоки і зовнішньополітична активність провідних країн регіону.

Рекомендована література

а) основна

1. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. – Львів : Літопис, 2012.

2. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. – 461 с.

3. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2016. – 540 с.

4. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. – К. : Основи, 2019. – 376 с.

5. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб. / С.О. Шергін. – Дипломатична академія України при МЗС України, 2013.

б) додаткова

6. Андрєєва О.М. Національна безпека України в контексті національної ідентичності і взаємовідносин з Росією. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 360 с.

7. Бебик В. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика: навч. Посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. – К.: Ун-т «Україна», 2006. – 208 с.

8. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.

9. Гелл Д., Е. МакГрю, Д. Голдбрайт, Дж.Перратон. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. Пер. з англ. Переднє слово Ю. Павленка. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.

10. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг. ред. Б. Гуменюка і С. Шергіна. – К.: Університет Україна, 2009. – 508 с.

11. Дюррозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з франц. – К.: Основи, 1995. – 903 с.

12. Капітоненко М.Г. Міжнародні конфлікти: навч. посіб. / М.Г. Капітоненко. – К.: Либідь, 2009. – 352 с.

13. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право: навч. посіб. / М. З. Мальський та ін. – К.: Знання, 2010. – 463 с.

14. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / кер. авт. кол. В. Ю.Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. – К.: Вид-во полігр. центр «Київський університет», 2010. – 863 с.

15. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка 2-е вид. – К.; Генеза, 2004. – 736 с.
16. Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем: навч. посіб. / М.А. Кулініч, Н.О. Татаренко, В.Г. Ціватий, Л.Д. Чекаленко та ін. – К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. – 628 с.
17. Суліма Є.М., Шепелєв М.А. Глобалістика: підручник / Є.М. Суліма, М.А. Шепелєв. – К.: Вища школа, 2010. – 544 с.
18. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підручник / В. А. Манжола, В. Ю. Константинов, С. В. Андрущенко та ін.; кер. авт. кол. В. А. Манжола; за ред. Л. В. Губерського. – К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2008. – 512 с.
19. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / за ред. проф. А. І. Кудряченка. – К.: Фенікс, 2011. – 632 с.
20. Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України від давніх часів до наших днів): підручник / Л.Д. Чекаленко, С.Г. Федуняк; за заг. Ред. Л.Д. Чекаленко. – К.: Вид. дім «Персонал», 2010. – 464 с.
21. Шепелєв М.А. Глобалізація управління як мегатенденція сучасного світового розвитку. Монографія. – К.: Вид-во «Генеза», 2004. – 512 с.
22. Bull H. The Anarchical Society. A Study Order in World Politics. N.Y.: Columbia University Press, 1977.
23. Buzan B. The United States and Great Powers. World Politics in the Twenty-First Century / B. Buzan. – Cambridge: Polity Press, 2004.
24. Buzan B., Little R. International Systems in World History / Remaking the Study of International Relations / Oxford University Press, 2000.
25. Fukuyama F. The End of History and the Last Man. N.Y., 1993.
26. Kaplan M. System and Process in International Politics / M. Kaplan. – Colchester (Great Britain): ECPR Press, 2005.
27. Morgenthau H. Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace / H. Morgenthau, revised by K. Thomson and W. Clinton. – Boston: McGraw-Hill, 2006.
28. Nye J. The Paradox of American Power. Why the World's Only Super Power Can't Go It Alone / J. Nye. – N. Y.: Oxford University Press, 2002.
29. Rosenau J. Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity. Princeton, N.J., 1990.
30. Rosenau J. The Study of World Politics / J. Rosenau. – Vol. 1. Theoretical and Methodological Challenges. – L. – N. Y.: Routledge, 2006.
31. Rosenau J. The Study of World Politics / J. Rosenau. – Vol. 2. – Globalisation and Governance. – L. – N. Y.: Routledge, 2006.
32. Theory of Foreign Policy / Ed. by G. Palmer and T. C. Morgan. – Princeton (New Jersey): Princeton University Press, 2006.
33. Wallerstein I. The Decline of American Power: The US in a Chaotic World / I. Wallerstein. – N. Y.: New Press, 2003.
34. Wallerstein I. The World We Are Entering 2000–2050 / I. Wallerstein, A. Clesse. – Amsterdam: Dutch University Press, 2003.

V. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ ТА ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ

Вступне випробування для вступників до аспірантури має усну форму проведення. Екзаменаційний білет складається з 3-х питань. Максимальна оцінка, яку може отримати вступник - 100 балів.

Критерії оцінювання знань вступників:

“відмінно” – досконале знання теоретичних і практичних аспектів та проблем міжнародно-політичної науки;

“добре” – ґрунтовне знання основних питань з обраної спеціальності;

“задовільно” – знання ключових питань з обраної спеціальності;

“незадовільно” – незнання ключових питань з обраної спеціальності, невміння підкріплювати теоретичні викладки прикладами з практики.

Вступник допускається до участі у конкурсі, якщо оцінка за виконання завдань вступного випробування складає 61 бал і більше за 100-бальною шкалою оцінювання.

Якщо підсумковий бал за результатами вступного випробування вступника становить менше 61 бала, то він не допускається до участі у конкурсному відборі.

VI. ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кожен абітурієнт під час складання фахового вступного випробування повинен дотримуватися моральних норм, правил етичної поведінки та принципів академічної доброчесності, а саме:

- самостійно виконувати завдання;
- не принижувати будь-яким чином гідність інших абітурієнтів, учасників освітнього процесу, запобігати таким діям з боку інших осіб;
- дотримуватися правил ділового етикету в поведінці та норм культури спілкування у комунікації з абітурієнтами, здобувачами вищої освіти, викладачами та співробітниками НаУОА;
- не використовувати телефон або гаджети під час проведення фахового вступного випробування;
- не використовувати службові або родинні зв'язки для отримання нечесної переваги.